

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי גר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת תצוה

שנת תש"ע

א. כלי יקר .

פרק כח פסוק ד': ואלה חבנות אשר יעשו חשן
ואפוד. פאן הזפיר החשן קדם
לאפוד, ואחר כך בפרטן הקדים האפוד, ואחר
כך "ועשית חשן", וכן בשעת מעשה בפרשת
פקודי הקדים גם בן אפוד לחשן. ועוד קשה,
בכלם נאמר "ועשית", וכאן נאמר "ועשו את
האפוד. ותמה אני על כל המפרשים,
שנתעוררו על מה שנאמר בארון "ועשו
ארון", וכאן אין פוצה פה. ולפי מה שיתבאר
בסמוך במעשה האפוד, שבא לכפרה על
עבודה זרה, דהינו על העגל שעשו, שגרם
שכירת הלחות שנשא משה על כתפיו, על בן
בא האפוד על שתי כתפיו, וכתוב "שתי כתפת
חברת יהיה לו, כנגד שני הלחות שהיו בהם
חמשה דברות מול חמשה, אם בן שפיר קאמר
"ועשו" לשון רבים, מן הטעם שנאמר
"ועשו" אצל הארון.

האמנם נראה קרוב לשמע, לפי שאמר
רו"ל במסכת ערכין, למה נסמכו
קרבות לבגדי כהנה? לומר לך: מה קרבות
מכפרין, אף בגדי כהנה מכפרין: חשן מכפר
על הדינין, אפוד מכפר על עבודה זרה, מעיל
מכפר על לשון הרע, כתנת מכפר על שפיכות
דמים, מצנפת מכפר על גסות הרוח, אבנט
מכפר על הרהור הלב, ציץ מכפר על עזות
מצח, מכנסים מכפר על גלוי ערוות (ערכין
טז.). ויליף שם בלהו מקרא. ולפי זה נוכל
לישב מה שהקדים הקב"ה חשן לאפוד, כי
יותר הקב"ה מקפיד על קלקול הדינין ממה
שמקפיד על עבודה זרה, וראיה מן דור
הפלגה שפשוט ידיהם בעקר ולא נאבדו, ודור
המבול על ידי שהיה חמס וגזל ביניהם
נאבדו, כי אם יחטא האדם אל השם יתברך,
מה יעשה לו. אבל ישראל, לכבודו של מקום
ברוך הוא, הקדימו עשית האפוד, כי חטא
עבודה זרה חמור עליהם יותר מן קלקול
הדינין. לכה נאמר: "ועשו את האפוד", כי
לשון "ועשו" משמע גם הגדת עתידות, לומר
שכה יהיה שיעשו את האפוד תחלה.

אלות

1. מנה את אלותיו קטע הראשון ותסבירם.
2. כרננו מסביר את טעם הפסוקים בהולאה לקרבנות, מה הרציון בכך?
3. התוכף למצוא רמזים לפיהם קיצו חז"ל אינה כמד על אינה חטא?
4. למה אמר כן הקדים הקב"ה חושן לאפוד ולמה בני ישראל צלו להיבך?
5. מה הראיה מדור הפלגה ודור המבול ביחס הקב"ה לסוטי החטא השונים?
6. למה כתוב "ועשו" בלשון רבים ומה הרציון בכך?

אורים ותומים לא נהגו בבית שני
והנה היו האורים והתומים כל ימי בית ראשון, כי היו הם עצמם אשר שם משה לפני בני ישראל. האמנם כשנגנו הארון הכפרת והכרובים ולוחות הברית, נגזו גם כן חשן המשפט עמהם. וכאשר חזרו לבית שני, עם היות שעשו בגדי הכהנים חשן ואפוד, ושמו ארבעה טורי אבן בחשן ופיתחו עליהם שמות בני ישראל, הנה לא היה הכהן בכל זמן בית שני משיב²⁷ באורים ובתומים (יומא כא, ב). וזה לשתי סבות: האחת - מפני שלא היו שם כל שבטי ישראל, כי אם שבטי יהודה ובנימין בלבד, כי שאר השבטים כבר הגלם מלך אשור. ולכן לא היה מגיע לכהן גדול, הרוח הקדש שהיה שורה עליו בזכות שנים עשר השבטים בהיותם על אדמתם. והשנית - מפני שכתבי שם המפורש הקדושים שנתן משה בין כפלי החשן כבר לא היו בידם, כי נגזו בחשן הראשון שעשה משה. והם היו עצם האורים והתומים. ולכן היה העיקר חסר מן החשן, ובעבור זה לא היה משיב. ואולי, שלזה כיון יתברך באמרו למשה: "ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים", כי הוא עליו השלום יהיה הנותן אותו שמה ולא אחר.

הערות בענין אורים ותומים לעומת הנבואה
וכבר העירו קצת מהחברים²⁸ ספקות בענין השגת האורים והתומים: האחד - אם היה יהושע נביא, כמו שהעיד הכתוב בספוריו²⁹, ועמדה לו חמה ברקיע שהוא הגדול שבנסים³⁰. איך היה מצטרף לשאול באורים ובתומים, בהיותם מדרגה למטה מהנבואה. והכתוב אומר עליו (במדבר כז, כא): "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים". השני - אמרו חכמינו זכרונם לברכה (יומא עג, ב), שאף על פי שיעודי הנבואה חוזרים יעודי האורים והתומים אינם חוזרים. ואם מדרגת הנבואה היא למעלה ממדרגת האורים³¹, איך יתכן שיהיו יעודיהם קיימים בלתי חוזרים, ויעודי הנבואה חוזרים. השלישי - אם היתה נבואת משה למעלה ממדרגת הנביאים כלם, בהיותו מנבא בכל עת שירצה. איך יתכן שבמעשה האורים והתומים, שהיא מדרגה שפלה מכל מדרגות הנביאים, יהיה הכהן גדול מוכן בכל עת שירצה להשיג השגתו, שווה למדרגת משה רבינו עליו השלום בנבואתו. וכמו שהעירוני בשאלות³².

ומה שראוי לומר בתשובתם, הוא. שצורך יהושע למשפט האורים והתומים, לא היה לצורך המיוחד באורים ותומים ליתרון רוח הקדש על הנבואה, אלא למה שהנבואה לא היתה שורה על הנביא בכל עת שירצה כי אם למשה רבינו עליו השלום בלבד. וכדי שהאומה בעת הצורך, אולי שיהושע בנבואתו לא יהיה מוכן להנבא, לא תהיה חסרה מידיעת העתיד לבוא עליה. לכן המציאה ההשגחה האלהית המעשה הזה מהאורים והתומים, כדי שבכל עת יוכלו לדעת בו מה פעל אל³³. ולזה נאמר ביהושע: "ולפני אלעזר הכהן יעמוד". וגם נוכל לומר, שבימי משה לא הגיע יהושע למדרגת הנבואה, ולכן נאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים". אבל שאז דבר עמו לא קודם לכן בחייו.

אורים ותומים דבריהם אינם חוזרים
ולמה שהיה התועלת המושג מהמעשה הזה, נתינת העצה אחר השאלה לצורך כלל ישראל, לכן אם היה היעוד ההוא מהאורים חוזר היה התועלת בטל, כי אין תועלת בתשובת השאלה אם ישאר אחריה הספק ההוא בעינו. ולזה היה מהשגחת השם על האומה, שיהיה היעוד מהאורים והתומים בלתי חוזר. גם שהיה משפט האורים בלבד בדברים שיהיו תכף ובמעט זמן, כאלו תאמר: "ארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו" (שמואל א' ל, ח) ודומיהם. ולכן היה היעוד בלתי חוזר, כי לא יהיה שם זמן בכדי שישתנה המקבל מטוב לרע ומרע לטוב, לשבעבורו תשתנה גזרתו ויעודו, וכמו שכתב הרלב"ג³⁴.

תשובה לשאלה השמינית
ואמנם למה היה בכל עת המעשה הזה, הנה הוא לשתי סבות: האחת - להשגחת השם על כל האומה, כדי שלא יחסר להם מגיד מה שיהיה ויצטרכו לבקש מנחש ומעונן ומכשף. והשנית - לקלות מדרגת רוח הקדש בהקש אל מדרגות הנבואה. ולכן היתה הנבואה צריפה זמן והכנה ראויה אליה, אמנם האורים והתומים הכהן המוכן היה מספיק לו התבוננות והכנה מה להשגת תשובתם, מה שלא היה כן בנבואה.

אלות

1. פרשנו מספיק צודקתית איך ולמה לא היו אורים ותומים בבית שני, התוכל להסביר?
2. איך אלוט שנות וקשות מקשה פרשנו בקטע השני, התוכל להסביר?
3. מה היה הצורך המיוחד באורים ותומים בימי יהושע?
4. מה היתה תועלת שהושגה צ"י האורים והתומים ולמה הצנין בעל בשיטת "אל-תזכר"?
5. מה היתה סיבת "הדחיקות" בכל זה?
6. מה היה ההבדל בין נבואה לבין שאלה באורים ותומים ומתי זה בעל?

ג. התורה והמצוה - המלבושים .

פרק כח' פסוק ל':

(ל) ונתת וגו' את האורים, פרש"י כתב שם המפורש שהיה נותן בתוך כפלי החשן שע"י מאיר דבריו ומתמם את דבריו, ולכן הזכירם בה"א הידיעה שהיו נודעים למשה ע"פ הרבדור ולא הזכיר שיעשו אורים ותומים כי לא היה מעשה אימנים רק סיד מסוד למשה מפני הגבורה והוא כתבן בקדושה והיה מעשה שמים, ופי' הרמב"ן שבשמות האורים כוון הכהן שיאירו האותיות בהחשן אל עיני הכהן. ועדיין לא ידע צרופן וכחן בשמות התומים שיבא בלבו ברוה"ק אופן צרופס, וזה תלוי ג"כ בלב הכהן ומחשבתו לכון ברוה"ק ועז"א ונשא על לבו.

אלות

1. כרסנו מנסה לצנות על קושי אפשרי השימוש בה"א הידיעה, התוכל להסביר את הפציה?
2. מהו הסוד שרק משה ידע עליו?
3. איך הרמב"ן מסביר את הטכניקה של הפצלת האורים והתומים?
4. מה ההבדל בין הארת האותיות לבין הידע לצירופן?
5. האסקנה מכלל זה כי אם הכהן הצדוף היה צריך להיות נתון כרוח הקודש?

* * *

ד. ר' שמשון רפאל הירש.

פרק כט' פסוק כא':

(כא) דק עלידי התמסרות עצמו, יחד עם מילויניו מאת ה' ומאת האומה, זוכה הכהן, וכן גם בגדי כהונתו, לקדושה. הויית הדם והשמן קידשה את אהרן ובניו כשהם לבושים בגדי כבודם, ובכך הסתיים המעמד כולו (ע"י ויקרא ת, ל). כאן באה הוייה זו מיד לאחר נתינת הדם באוזן, ביד וברגל, משום שמבחינה דעיונית היא מביאה את קידוש האישיות לסימו.

אלות

1. מה לדעת כרסנו מביא את הכהן לידי קדושה?
2. איך זה קשור לפסוקים אחרים?
3. מה הרציון בזה עם הפסוקים משמעותיים בקשר לקידוש הכהן?

* * *

ה. תוספת ברכה .

פרק כט' פסוק ל':

שמעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקודש (כ"ט ל')

הלשון „אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקודש“ נראה כמיותר, כי הלא כל הפרשה מוסבת אל הכהנים הבאים אל אהל מועד. ומהאי טעמא דייקו בגמרא יומא (ע"ג א') דלשון זה בא להורות, דדק כהן גדול מוריש זכות משרתו לבניו, ולא כהן משוח מלחמה, הוא הכהן הממונה על הליכות מלחמה, כמבואר בסוף פרשה שופטים, וזה מרמו הפסוק כאן, כי ילבשם הכהן תחתיו מבניו (אשר ירשנו) דק כהן כזה אשר תעודתו לבא אל אהל מועד, אבל כהן משוח מלחמה שאין תעודתו לבא אל אהל מועד הוא אינו מוריש זכותו לבניו.

ואמנם טעם הדבר שכהן משוח מלחמה אינו מוריש זכות משרתו לבניו לא נתבאר, ובמה גרוע כחו משאר כהנים, ואין ספק שיש בזה טעם יסודי ומסתבר.

ואפשר לפרש עפ"י המבואר בירושלמי תענית (פרק ד' הלכה ה') כי מחובת כהן משוח מלחמה להכיד בתכונת קולות שונות הבאות במלחמה, אם הוא קול מנצחים או מנוצחים או שאדי הוראות וסימנים הנקרות בשעת מלחמה, ובלא כשרון זה אפשר שיסכן את המתנה, וגם ינוצח במלחמה. ומסמך זה הירושלמי על לשון פסוק בתורה.

ובהיות כן, אחרי שתכונה זו אינה באה בירושה מאבות לבנים (ולא נחשב זה בין הדברים שהאב מזכה לבנו (במס' עדיות פרק ב' משנה ט'), לפן אי אפשר שתעבור משרה זו בכלל לירושה, וגם לזה שאינו שולט במעלה זו.)

אלות

1. מה הקושי האפשרי בפסוק האצריק או אחייב כירוש?
2. מה ומתי מוריש הכהן הצדוף לבניו ובאיזה תנאים?
3. כמה שונה כהן משוח מלחמה מצדו זה ולמה?